

педагога в інклюзивному освітньому просторі», «Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями психофізичного розвитку в умовах спеціального та інклюзивного освітнього простору», «Інклюзивна освіта: теорія і практика».

ЛІТЕРАТУРА

1. Інклюзивне навчання. *Міністерство освіти і науки України*: офіційний веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
2. Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: наук.-метод. зб. / за заг. ред. С. М. Шкарлета. Київ-Чернівці: «Букрек», 2022. 140 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20oserednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf>
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: документ 984_01 від 21.03.2014 р.; редакція від 25.10.2022, підстава 845_001-22. *Верховна рада України. Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_01#Text.
4. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. *Урядовий портал*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes>

ГРУПИ ВЗАЄМОПІДТРИМКИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Демиденко Т. М.

*Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
demydenkota@gmail.com*

В умовах військових дій в Україні збільшується кількість вразливих груп населення: учасники бойових дій, внутрішньо переміщені особи, жінки та матері військовослужбовців, члени сімей зниклих безвісти й полонених військовослужбовців, які потребують не тільки матеріальної допомоги, але й соціально-психологічної підтримки. Важливого значення набуває така підтримка і для інших категорій населення, які теж стикаються не тільки з матеріальними проблемами, але й перебувають у постійному психічному напруженні. Це стосується людей різного віку, соціального статусу і професій, серед яких окрему групу складають люди допоміжних професій (психологи, соціальні працівники, медики, волонтери, капелани), які самі надають допомогу іншим. Під час війни і у повоєнний час населення України потребує і буде потребувати соціально-психологічної підтримки і допомоги.

Процес підтримки ґрунтується на наснаженні та самонаснаженні. Саме в такому форматі і працюють групи підтримки і взаємопідтримки людей, які широко використовуються у соціальній роботі.

Під час війни робота груп підтримки та взаємопідтримки людей, що постраждали від війни, набуває нового змісту.

Мета дослідження – проаналізувати особливості діяльності груп взаємопідтримки в умовах воєнного стану.

У науковій літературі аналізуються класифікація груп, основні засади та принципи їх функціонування, правила організації, етапи розвитку – У. Бутриновська (2017), О. Мюллендер (1996) та ін. Особливості діяльності груп самопомоги для різних категорій населення досліджено: О. Ключок (2020) – наркозалежних, У. Бутриновська (2018) – студентів, Н. Бондаренко (2016) – осіб з проблемами психічного здоров'я, А. Дереча, Л. Ніколаєв (2017) – військовослужбовців, що повернулись із зони АТО та ін.

Для нашого дослідження становить інтерес проєкт «Надання соціально-психологічної підтримки та допомоги населенню під час війни», який реалізовувався з березня по серпень 2022 року Міжнародною громадською організацією «Міжнародний центр розвитку і лідерства» в Україні. В межах проєкту проводилось навчання фасилітаторів для груп взаємопідтримки. Проте ця робота має продовжуватись.

Групи підтримки визначають у науковій літературі як «спільноти людей, діяльність яких спрямована на надання учасниками взаємодопомоги в покращенні емоційного стану, якості життя та обміну корисною інформацією щодо вирішення аналогічних проблем» [4]. Розрізняють групи взаємопідтримки самопомоги (роботою яких керує доброволець, що має аналогічні проблеми) та професійно працюючі групи підтримки, в яких роботу організовує фахівець (соціальний працівник чи психолог) [4]. У сучасних умовах працюють групи взаємопідтримки, які І. Сергієнко розглядає як проміжну форму роботи з постраждалими.

Основу функціонування груп становить концепція наснаження клієнта – «досягнення змін в житті людей шляхом підсилення та розвитку їх особистісного потенціалу, за рахунок залучення внутрішніх і зовнішніх ресурсів» [2].

Соціальна робота в групі засновується на наданні допомоги через передачу групового досвіду людині, взаємну підтримку та

наснаження, стимулювання до саморозвитку та розв'язання власних проблем. У. Бутриновська наголошує, що «робота в групі базується на тому, що люди, які ефективно справляються або впоралися з особистою проблемою це найкращі помічники і допомагаючи один одному, вони допомагають одночасно самим собі» [1].

На основі аналізу наукової літератури виділимо основні принципи функціонування груп підтримки та взаємопідтримки:

- добровільність;
- відкритість (непостійний склад учасників);
- «рівний – рівному» (спільний особистісний досвід та емоційна підтримка);
- резильєнс (набуття внутрішніх ресурсів особистості).

Виділяємо наступні етапи організації та діяльності груп підтримки:

1) створення атмосфери повного прийняття, взаєморозуміння та співпереживання, безпечного простору підтримки, безоцінного ставлення, що дає можливість вивільнення актуальних почуттів, переживань кожного учасника та їх осмислення.

На першому етапі можна проговорити власні почуття, емоційні стани, переживання або виразити їх невербальними способами (жестами, мімікою, рухами голови, пантомімікою, асоціаціями з кольорами, запахами, смаком, співом, відбиттям ритму, художніми засобами та образами та ін.);

2) організація зворотнього зв'язку, які надають учасники групи.

На цьому етапі важливе значення має емоційна підтримка (відчуття єдності з людьми у схожій ситуації, висловлювання співпереживання та розуміння). Це дозволить учасникам не тільки усвідомлювати і виражати власні переживання, а й вчитись розуміти емоційні стани інших людей, розвивати емпатійні здібності, соціальної підтримки та співпереживання;

3) осмислення та усвідомлення «особистісних ресурсів подолання негативних психоемоційних наслідків довготривалого стресу» з опорою на ресурси групи [4]. Цей етап групової сесії передбачає обговорення власного досвіду та ресурсів подолання негативних психоемоційних станів учасників групи. При цьому «обмін інформацією між учасниками групи щодо особистісних ресурсів, інструментів коупінгу, способів саморегуляції сприяє розширенню діапазону засобів самопомоги у всіх присутніх на зустрічі групи» [4].

4) інформування про способи самопомоги (вправи та техніки на релаксацію, медитацію, саморегуляцію: «техніка

глибокого дихання», «прогресивна м'язова релаксація», позитивне мислення, афірмації тощо) [3; 4].

Отже, у роботі таких груп фокус уваги зміщено з життєвих проблем на власні емоційні стани, переживання та пошук особистісних ресурсів клієнтів, зняття психоемоційної напруги, що дасть їм сили, поштовх, енергію для розв'язання проблем. Це дає змогу розглядати групи взаємопідтримки як інноваційну форму соціальної роботи з

Досвід діяльності багаточислених груп взаємопідтримки вразливих категорій населення під час війни досить цінним, може збагатити теорію і практику соціальної роботи, зокрема технології групової роботи, та потребує подальшого теоретичного аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутриновська У. П. Групи самодопомоги як ефективна форма соціальної роботи. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія II: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. 2017. Вип. 23. С. 8–13.

2. Кривоконь Н. Принципи наснаження в соціальній роботі. URL: http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/Kaf_psihologii/konf_2013.pdf#page=270

3. Вдовіченко О. В., Соколова І. М., Педченко О. В., Степанова С. С., Фролова О. В. Психологічна реабілітація і супровід ветеранів війни: досвід Ізраїлю. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/cd40dcf38a61b9c3b03736fc710520c0.pdf>

4. Сергієнко І. З досвіду проведення групи підтримки із застосуванням арт-терапевтичних методів. *Простір арт-терапії*: зб. наук. праць / УМО, 2022, ВГО «Арттерапевтична асоціація», 2022. Київ: ФОП «Назаренко Т. В. 2022. Вип. 1 (31). С. 16–25.

ПРОБЛЕМАТИКА СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Дідух І. Я.

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

(м. Івано-Франківськ)

iryua.didukh@pnu.edu.ua

Сучасний етап розвитку української держави не потребує масштабного та глибинного аналізу для того, щоб впевнено погодитись із його глобальним значенням в контексті історичних процесів, що впливають не лише на подальшу долю українського суспільства та його ідентифікацію, а й на світовий порядок на планеті в цілому. Нашим дітям доводиться бути свідками важких та болісних подій, переживати виклики та загрози, до яких